

מראי מקומות- כבא בתרא ס"ג

בספק חולקין, ואולי ס"ל דאי"ז דררא דממונא, וא"כ אינו ענין למח' סומכוס ורבנן דעלמא, וצ"ע.

(ד) **תנו חלק לפלוני בבור- כ' הרשב"א בשם ר' חננאל ור' האי גאון**, דשמעתא דרבה וברייתא דסומכוס מיירי בהקנתא מתנה דוקא, אבל במקח וממכר בענין זה אמרי' דדמים מודיעין.

(ה) **סומכוס אומר אין פחות מרביע- כ' הרשב"ם** דהתוספתא שהביא שם דהאומר תנו חלק לפלוני בנכסיי הדין הוא דיירש עם הבנים אינו ראי' לשאלת הגמ' כאן, דהא ברייתא זו כרבנן דסומכוס, ואנן קיי"ל כסומכוס, מדסתם לן תנא כוותי' בריש שור שנגח. והק' **רעק"א** בגלה"ש, למה ברייתא זו אתי כרבנן, אדרבה, הרי רבנן דסומכוס ס"ל דלא יתן לו כלל, רק המועט משום דהמע"ה, ואף אם אמרי' דהתוספתא חולק ע"ז וס"ל דחלק הוא כשיעור א' מהבנים, וסומכוס פליג ע"ז, וס"ל דיש להסתפק אם לשון "חלק" היינו פלגא או שיעור פחות, א"כ מה ענין זה להכא, דפליגי בענין אחר, והניח בצ"ע.

(ו) **ואם אמר לי ולבניי, מת, יתן לבניו- פי' הרשב"ם**, דאם לא פי' כן, אינו מוריש בדבר זה זכותו לבניו, דכיון דמשום יתור לשון הוא, דאמרי' לקמן דשייר מקום מעשר, די לנו אי אהני יתורא למאי שפירש, דהיינו לעצמו. והק' **הרמב"ן** דאין דין זה משום יתור לשון, אלא משום דמאן דמשייר לנפשי' בעין יפה משייר, ולכן אהני תנאו שיהי' מקום שיור. וכן הק' **הרשב"א**, ולכן פי' דמה שאינו מורישו לבניו, היינו משום דלא שייר מקום בשדה ממש, אלא גוף של השדה של הלוקח, אלא כדי שיהי' שיור פירות קיים לפניו, משייר מקום הפירות למעשרותיו, וכמשייר פירות דקל הוא, שהדקל ללקוח מעתה הוא, ואם מכרו מכור. אבל הק' עוד, מ"מ כיון ששיירי למעשרותיו וזכה בהן הוא, א"כ לימא דאף יורשיו כן, דהא לא קבע לי' זמן, ודוחק לומר דאתיא כמ"ד לי ולא ליורשי. אולם כ' דאולי בזה כ"ע מודו דלי ולא ליורשי קאמר, דהכא שאני שלא שייר דבר

(א) **אי א"ל אלין מצרנהא, פלגא, לא א"ל אלין מצרנהא, ט' קבין- פי' הרשב"ם**, דאי א"ל אלין מצרנהא, לייפות כחו הוא דאמר כן, שהרי לא הי' צריך לזה, ולכן אמרי' דהי' כוונתו לפלגא, ולא לט' קבין בעלמא. אולם ע' **ברשב"א** שהביא מהר"י **מיגש** דביאר באו"א, דאם הי' כוונתו לט' קבין בעלמא, למה לי' לממצר, מאי נפק"מ להמקבל אם השדה שמקבל חלק ממנה גדולה היא או קטנה, אלא מהא דממצר לי', ע"כ הי' כוונתו לומר שיש לו פלגא של אותן מצרים.

(ב) **ת"ש, דתניא האומר תנו חלק לפלוני בבור וכו'- פי' הרשב"ם** דכל השיעורים אלו הם חצי מהספק, ואזלי כסומכוס לטעמי' דממון המוטל בספק חולקין. ולקמן הביא הרשב"ם מהאית דמפרשי, וכן הוא דעת הרי"ף (לד: בדפיו), דכל שיעורי הברייתא הם לפי אומד דעת התנא, דאין הדרך ליתן פחות מכשיעור זה, ואינו מטעם ממון המוטל בספק. וע' **ברא"ש** (סוס"י ו') שנקט בביאור דברי הגמ' כהרשב"ם, אלא דהרשב"ם ס"ל דדינא כסומכוס, והרא"ש ס"ל דקיי"ל כרבנן דהמע"ה, ומביאים מהברייתא לאשמעינן לענין האומר תנו חלק, דמספקי' אם כוונתו לכל דהו או לפלגא, ולהכי קאמר סומכוס דנוטל רביע, וממילא לרבנן נשמע דהמע"ה.

(ג) **ת"ש, דתניא וכו'- ע' ברשב"ם דפי' דהראי'** מהברייתא הוא דלענין תנו חלק לפלוני, דיש לו רביע, דדלמא פלגא קאמר, או דלמא אין לו אלא שוה פרוטה, וממון המוטל בספק חולקין [ולכאור' צ"ע]. הרי לעיל פי' הרשב"ם דהספק הוא אם יש לו פלגא או חלק הראוי ליתן, וא"כ לכאור' לימא שיהי' הספק בין פלגא ובין חלק הראוי ליטול, וצ"ע. **רע"ע בסמ"ע** (רנ"ג, נ"ב) שכ' דמה שהביא המחבר שם דעה דס"ל דבתנו חלק לפלוני יש לו א' מט"ז, היינו דלמד מסיפא דברייתא דלעולם אין לו פחות מחלק מט"ז. והדעה שם שהביא דס"ל דיש לו א' מד', למד מרישא דסתם דברים יש לו חלק א' מרביעית, דמדברים אחרים שבברייתא אין ללמוד [ולכאור' ס"ל דאי"ז סומכוס לשיטתו, אלא דודאי חלק אינו פלגא, אלא חלק קטן, ושמע' מינה דהוי לכה"פ א' מט"ז, וק', הרי באמת ס"ל לסומכוס דממון המוטל

ע"מ שמעשר ראשון שלי, ולא א"ל ע"מ שעשירית הפירות שלי, ש"מ שכך אמר לו- הריני משייר מקום עשירית הפירות, ועל תנאי כן שיהא מושאלין לך לעשר בהן פירותיך, ואח"כ שתחזירם לי. וע"ע בתוס' (ד"ה על מנת שמעשר), שכ' "שמכר לו כח זה שיוכל לעשר על חלקו", ואולי כוונתו כהרשב"א, וע"ע.

(ט) **אמר ר"ל זאת אומרת ... בשלמא לר' זביד, וכו'- פי' הרשב"ם, לפי ר' זביד י"ל דמה שאמר ר"ל זאת אומרת, היינו שריש לקיש למד מהברייתא דמהני יתורא לשיוור מקום, דמסברא לא הוה אמרי' דמשייר איניש לעצמו ממה שמוכר, ואע"ג דקאמר יתורא. אבל לפי ר"פ הקשה הגמ', למה צריך ר"ל ללמוד כן מהברייתא, הרי בלא הברייתא ידעי' דיתור לשון מהני לטפויי מילתא, מהא דמתני' לקמן. וע' בר' יונה דמפרש באופן אחר, דגם לר' זביד לא הי' צריך להברייתא ללמדנו דמיתור לשון אמרי' דמהני לשיוור מקום, דגם זה פשוט מסברא. אלא צריכין ללמוד דבר אחר. דהיינו, דבעצם הי' מקום לומר דאפי' אם הי' אומר בפירוש דאני מוכר לך הבית ע"מ שדיוטא עליונה שלי לכל תשמישין ואפי' להוציא בה זיזין, אי"ז כלום, דאין שייך להקנות לחבירו אויר, וגם אין שייך לשייר לעצמו אויר, והוי כמו דבר שלא בא לעולם. ואיך קנאו, הרי על כרחך צריך להקנות או לשעבד חצרו להוצאת זיזין, ויכול להקנות קרקע לאויר כמו שיכול להקנות דקל לפירות. וזהו מה שהי' צריך ר"ל ללמוד מהברייתא, דכי היכי דאמרו גבי מעשר דמשייר מקום מעשר משום דבעין יפה משייר, ואע"פ שלא הזכיר המקום, הי"נ אמרי' במשייר דיוטא לתשמישי', כלומר להוציא בה זיזין, דשייר בחצר להוציא זיזין בדיוטא כדי שלא יהא כמשייר באויר, ואע"פ שלא הזכיר אלא הדיוטא, והחצר לא הזכיר כלל, מ"מ כל לגבי נפשי' בעין יפה משייר. אולם ע' באבי עזרי (מכירה כ"ג, ד') שהביא דעת השו"ת הרשב"א דאף דאין שייך להקנות אויר, וצריך להקנות חצר לאוירה, מ"מ לענין שיוור אינו כן, וסגי לשייר האויר לחוד, ודלא כר' יונה.**

קצוב אלא פירות היוצאין בשדה שנה שנה, ומי שהתנה ע"מ שתתן לי מנה בכל שנה ושנה, אין כוונתו להתנות לו וליוורשיו, אלא לכדי חייו קאמר.

(ז) **אמאי, אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם-** הק' הר"י מיגש, מה שייך לומר הכא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הרי כל חסרון זה שייך במכר או מתנה, אבל כאן מיירי בעושה תנאי, וודאי אדם יכול לעשות תנאי על דבר שלא בא לעולם. ותי' דכוונת הגמ' הוא דאין קיום התנאי עד דקני, אבל אין קיום התנאי קודם שהקנה לו [כ"ג בכונתו]. וע' ברמב"ן שכ' דלפי הר"י מיגש ימצא דאם אינו מתקיים התנאי יהי' המכר בטל, וכ' דאי"ז מחזור. ולכן כ' דאף בהה"א ידע הגמ' דהאי לאו תנאה הוא אלא שיוורא הוא, דהא שייר במה שמכר, ולכן אינו דומה לכל תנאי בעלמא. וע"ז הק' הגמ' דאיך שייך לשייר לעצמו מעשר של כל שנה ושנה, הרי דבר שלא בא לעולם הוא, וכשם שאינו יכול למוכרו, גם אינו יכול לשיירו לעצמו. **והק' הקובץ שעורים (רע"ט),** הא מבואר מהגמ' דלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, שפיר יכול לשייר זה לעצמו. ולמה, הרי לכאור' לא שייך לשייר לעצמו אלא דבר דצריך לעשות עליו קנין מיוחד, בזה י"ל דהמקנה שייר לעצמו, ואין הלוקח קנאם. אבל כאן, הרי כיון שהלוקח קונה האילן, ממילא יש לו ג"כ הפירות, וא"כ מה שייך שיוור על זה כלל, והניח בקו'. וע' באבי עזרי (מכירה כ"ג, ד', במאמר המוסגר) שכ' דלכאור' גם לר"מ דס"ל דאדם מקנה דשלב"ל הי' ק' קו' הגמ', ומשמע דס"ל שהי' שייך לפרש דקו' הגמ' אינו משום היסוד דא"א מקנה דבר שלב"ל ממש, אלא דלכ"ע קשה. אלא דהק' על זה מהא דתוס' צידד דהגמ' הי' רוצה ליישב דסוגיא אליבא דר"מ הוא, וע"כ ס"ל דדבשלב"ל דוקא הוא, ונשאר בצ"ע.

(ח) **כיון דאמר לי' ע"מ שהמעשר ראשון שלי, שיוורי שיירי למקום מעשר-** הק' הרשב"א, כיון ששייר זה מקום המעשר, א"כ הו"ל כאילו שייר עשירית הפירות לעצמו, וא"כ, כשיתן לו ישראל את המעשר, היאך נתקנו פירותיו של ישראל זה. ותי' דכיון שאמר לו

(י) **דעומקא ורומא מסתמא לא קני- פי' הרשב"ם** (ד"ה האי מאן) דכל האויר שעל גבי הבית עד לרקיע מסתמא לא קנה לוקח, אלא הרי הוא של מוכר להוצאת זיזין או לבנות באויר. ולכאו' תמוה, הרי לעיל אי' דלפי ר' זביד הי' צריך יתור לשון כדי שיהי' המוכר משייר לעצמו הזכות להוצאת זיזין, ולפי הרשב"ם כאן יוצא דאפי' מן הסתם יכול להוציא זיזין. וע' בר' יונה (סוד"ה אמר ר' דימי) דכ' שהמוכר את החצר, אע"פ שלא כ' לו קני לך עומקא ורומא, קנה הלוקח כל האויר, כיון שאין שם מקום מסוים למעלה. והביא ראי' מקו' זו, דלפי ר' זביד נמצא דאם לא התנה המוכר דאינו יכול להוציא זיזין להחצר, דמסתמא מיירי שלא כ' לו עומקא ורומא, ומ"מ צריך יתור לשון. וביאר דע"כ משום דחצר שאני מבית, והיכא דמכר לו חצר, אפי' אם אינו כ' לו כלום, מ"מ קונה הלוקח עד לרקיע, ולכן צריך להוסיף יתור לשון דוקא כדי שיקנה הלוקח האויר. וע"ע ברשב"א דכ' להסתפק בדין זה, וכ' דמסתבר דאף בחצר אינו קונה עומקא ורומא, ומה שקונה בורות שיחין ומערות, היינו משום דחצר כולל כל הבנוי שהוא שם.